

Orientació familiar: famílies que acompanyen altres famílies

Javier Vidal-Quadras¹

Lorena Fernández²

En aquest article es presenta l'orientació familiar com una iniciativa de famílies que acompanyen altres famílies. Es mostra una iniciativa concreta (Famílies sense Barreres), que dona suport a famílies amb escassos recursos.

No és bo que l'home estigui sol (Gn 2,18)

Aquestes són les paraules de Jahvè en el segon relat bíblic de la Creació, després de formar l'home *amb pols de la terra. Li va infondre l'alè de vida, i l'home es convertí en un ésser viu* (Gènesi 2,7). Resulta un relat curiós perquè, amb aquestes paraules, el llenguatge bíblic sembla reconèixer la creació d'un ésser "inacabat". En les seves catequesis sobre la teologia del cos, Sant Joan Pau II arriba a suggerir que Déu atura el procés de la creació per re-crear l'home. En la solitud originària, l'home es percep a si mateix superior als animals, "cos entre els cossos", "*partner* de l'absolut", dirà Joan Pau II, algú que no es realitza plenament entre els altres éssers creats. És, en paraules de Carlos Cardona, "*algú davant de Déu i per sempre*",¹ que no troba una "*ajuda adequada*".³

Déu vol crear l'home, l'ésser humà, a imatge i semblança seva. I *Déu és amor* (I Joan 4,16), tres persones en relació d'amor constant. L'ésser humà només pot arribar a l'amor en la relació amb uns altres. Per això, quan Déu fa caure Adam en un somni profund i re-crea l'ésser humà com a home i dona, completa la creació amb aquesta criatura feta per ser do i lliurar-se a un altre. I, llavors sí, "està satisfet" i els beneeix. Home i dona es complementen, són "*ajuda adequada*" l'un per a l'altre. Ha nascut l'amor humà.

Adam i Eva representen el naixement del matrimoni originari sobre el qual s'instaura la família natural, l'entorn més perfecte per a l'amor. Éssers complementaris i fecunds que es necessiten no només per procrear, sinó també per créixer humanament, espiritualment i socialment. En definitiva, per ser feliços.

Famílies "sostenibles"

Des dels primers vestigis de la humanitat tenim notícies de l'organització social de l'ésser humà entorn de la família, que ha anat adoptant diverses formes: des dels clans familiars del Paleolític fins a la creixent tendència

actual de famílies monoparentals, especialment al nord d'Europa. Adoptant una forma o una altra, la família juga un paper essencial i irremplaçable en el desenvolupament de l'ésser humà i en l'organització social. Com reconeix la Declaració Universal de Drets Humans, "la família és l'element natural i fonamental de la societat i té dret a la protecció de la societat i de l'Estat" (article 16.3).

No entrarem a definir el concepte de família o valorar les diferents realitats familiars, encara que podem afirmar que les unes són més sostenibles i fan més sostenible la societat que les altres. Ho fan en complir de manera més eficient el seu paper: acollir amb amor cadascun dels seus membres —la família és el lloc on s'estima per allò que un és i no per allò que té o aporta— i afavorir el bon desenvolupament personal i social de cadascun. L'estadística demostra, sense cap mena de dubte, que la família fundada en la unió formal d'un home i una dona amb vocació de permanència i oberta a la vida és la que millor coopera a evitar les xacres socials (violència juvenil, drogoaddicció, fracàs escolar, inadaptació social...).

Com es pot fer costat a les famílies perquè compleixin millor la seva comesa? L'orientació familiar i la formació a les famílies perquè desenvolupin millor la seva funció és una excel·lent manera de secundar-les i acompanyar-les.

No n'hi ha prou amb l'experiència i l'amor?

El primer dubte que sorgeix és si, en condicions ordinàries, és a dir, en famílies no trencades o sense especials dificultats, aquest suport "extern" és realment necessari. Al cap i a la fi, la família és tan antiga com la humanitat i s'ha sobreviscut "sola" al llarg de la història. De generació en generació els homes i les dones s'han unit i han criat i educat els seus fills aplicant el sentit comú, l'experiència i el que han après dels seus pares. I amb molts menys mitjans i formació acadèmica que la dels pares actuals. Per què necessitarà ara la família estudi, mètode i formació per desenvolupar la seva funció? No n'hi ha prou amb l'amor i l'instint "maternal" i "paternal"?

Essent la família "l'escola de l'amor", no es pot portar a la seva plenitud si es tanca en si mateixa. Necessita obrir-se al seu entorn.

Una de les raons per les quals l'ésser humà no va trobar ajuda adequada en els animals és la llibertat. L'animal no s'equivoca quan s'aparella, es reproduïx i cria els seus cadells: està predeterminat a reaccionar sempre de la mateixa manera davant dels mateixos estímuls. L'ésser humà observa de seguida que en ell l'"instint" no és tal, sinó una mera tendència subjecta a error. Pot percebre aquest "instint" matrimonial, maternal i paternal de cura i protecció de la persona estimada i dels fills, però no hi troba regles segures,

s'adona que la seva composició racional i emocional el fan un ésser molt més complex.

Aquesta complexitat i llibertat d'acció ofereix un ampli marge per a l'error. És tan fàcil equivocar-se! Unes vegades per desconeixement, unes altres per rutina, indiferència, supèrbia, ira o qualsevol altra passió. L'amor conjugal o el filial per si sols no basten; som massa fràgils.

Però la llibertat no només ofereix marge per a l'error. També obre a l'ésser humà un horitzó de superació i de perfeccionament. I aquí és on l'Orientació Familiar pot ajudar les famílies a ser més felices i a desenvolupar el potencial de cada persona en cada família. *De la mateixa manera que ens formem contínuament per créixer en l'àmbit laboral, igualment hem de perseguir l'excel·lència per créixer com a persones, com a esposos i com a pares.*

Acompanyament efectiu

Els beneficis de formar-se per millorar com a persones, com a esposos, com a pares... són evidents. I les possibilitats que brinden els mitjans d'informació

Famílies sense Barreres crea un marc propici per a l'amistat entre famílies de diferents entorns socials, en petits grups de 4-5 famílies. Les sessions discorren com una conversa entre amics que intercanvien experiències d'educació dels fills o de superació de crisis familiars.

i comunicació actuals són enormes: llibres, articles, blogs, conferències, podcasts, consells d'*influencers*... Les opcions són gairebé infinites. Mai no hem tingut tantes possibilitats a l'abast de la mà! Però potser és tanta la informació que ens aclapara, el ritme actual de vida deixa poc temps per a la formació i no sempre és senzill distingir *el gra de la palla*,

això és, els consells útils d'altres que són meres divagacions, ideologia o simplement contingut de farciment sense fonament.

L'educació d'adults té les seves particularitats. Els adults ens veiem motivats a l'aprenentatge si obtenim un benefici, una millora, si podem aplicar de manera pràctica el coneixement adquirit. L'adult aprèn millor quan pot anar connectant de manera gradual els nous coneixements amb la seva pròpia experiència. El context en què es produeix la formació juga també un paper molt important. S'ha evidenciat que els aprenentatges es consoliden millor en el nostre cervell quan s'involucren emocions positives.⁴

Per totes aquestes raons, no tots els mètodes de formació obtenen els mateixos resultats. Un missatge televisat o una xerrada TED d'un gran *influencer* pot arribar a moltes persones i tocar el cor d'algunes per animar-les a iniciar un procés de millora. Però no aconseguirà una veritable

transformació si la persona no s'involucra en processos de formació actius i atractius, en els quals ha de reflexionar, compartir i aplicar al seu dia a dia els coneixements adquirits i obtenir molts aprenentatges i alguns resultats satisfactoris.

Amistat familiar

En l'horitzó de les accions humanes hi ha aconseguir la felicitat, pròpia o la dels qui ens envolten. I fins i tot essent la família l'entorn més idoni per aconseguir-la, no és suficient. L'ésser humà ha estat creat per a la relació, per a l'amor en els seus diferents graus (amor conjugal, filial, fraternal, d'amistat...). Essent la família "l'escola de l'amor", no es pot portar a la seva plenitud si es tanca en si mateixa. Necessita obrir-se al seu entorn, a la família extensa, als amics, als veïns, als companys d'estudis i de feina. Podem dir, parafrasejant el Gènesi, que "no és bo que la família estigui sola".

Des dels seus orígens, la raó de ser de la IFFD ha estat oferir als matrimonis i pares eines que els permetin desenvolupar amb èxit el seu projecte matrimonial i familiar. La nostra missió és transmetre la bellesa i l'alegria de la vida de família en un entorn d'amistat i acompanyament, amb el somni d'arribar a totes i cadascuna de les famílies del món.

Els matrimonis que van iniciar el projecte als anys seixanta buscaven solucions pràctiques als reptes familiars que van sorgir davant dels grans canvis socials d'aquella època. La societat canviava a un ritme vertiginós i les receptes tradicionals no sempre s'adaptaven a aquest nou moment. Tenien al seu abast estudis i assajos sobre educació, però sentien la necessitat de centrar-se en les qüestions pràctiques, la resolució dels petits o grans reptes que cada dia afronta una família. Ja en aquest moment van albirar que el creixement com a educadors seria més gran si el camí el feien acompanyats: sempre de la mà del seu cònjuge i amb la col·laboració d'altres famílies.

D'aquesta idea sorgeix el que denominem sistema família de la IFFD, una formació a parells de matrimonis, pares i joves que intercanvien experiències i debaten possibles solucions als conflictes i reptes de la vida diària en sessions presencials (a vegades també virtuals) amb el suport d'experts en dinàmiques que afavoreixen l'amistat entre les famílies participants. Cinc dècades després podem afirmar que aquests primers matrimonis van ser veritables visionaris i pioners, i que van aplicar un sistema de formació que actualment és tendència pels seus bons resultats.

Avui, com llavors, vivim una realitat amb canvis vertiginosos per als quals es necessiten respostes cada vegada més àgils i diversificades. A la IFFD hem iniciat un procés de digitalització que es fonamenta en el treball

col·laboratiu dels nostres milers de voluntaris i ens hem acostat més als usuaris per tal d'oferir respostes innovadores als nous reptes que afronten les famílies.

Trencant barreres

Un dels reptes que afrontem a la IFFD¹ és el d'arribar amb els nostres programes a les perifèries. L'any 2017 vam posar en marxa un projecte que vam anomenar Famílies sense Barreres.

El projecte sorgeix a Barcelona com a experiència pilot per mirar de superar la dificultat d'arribar amb els programes tradicionals d'orientació familiar de la IFFD a famílies amb pocs recursos. Es tracta d'un projecte destinat a connectar famílies de diversos àmbits socioeconòmics creant espais per a l'amistat i la formació que permeten a les famílies enriquir-se mútuament amb experiències compartides.

Amb Famílies sense Barreres creem un marc propici per a l'amistat entre famílies de diferents entorns socials. En petits grups de 4-5 famílies se celebren reunions mensuals en què participen, d'una banda, 2 matrimonis que han rebut formació de la IFFD i, de l'altra, 2-3 matrimonis, parelles o persones proposades per parròquies o entitats socials que donen suport a famílies amb pocs recursos, generalment immigrants. Amb el suport d'uns breus guions que serveixen per centrar el tema, la sessió discorre com una conversa entre amics que intercanvien experiències d'educació dels fills, de millora de la vida matrimonial o de superació de crisis familiars.

Des de la seva posada en marxa a Barcelona, han participat en el projecte unes 70 famílies, i s'ha estès ja a Igualada, Tarragona, Terrassa i Lleida. També a Madrid i a altres països, com Colòmbia. S'està projectant també a Itàlia i el Regne Unit. L'experiència resulta molt enriquidora per a tothom, perquè no només els matrimonis formadors comparteixen els seus coneixements amb les famílies immigrants, sinó que aquestes últimes comparteixen els seus valuosos testimoniatges de superació. Sorgeix entre aquestes famílies una veritable amistat que, per a les famílies immigrants, suposa un suport molt important per a la seva integració en la nostra societat.

A la IFFD continuem projectant innovacions per oferir suport a les famílies i, a través d'elles, a la societat, per afrontar amb èxit els reptes actuals. Estem convençuts que en la família, com a element natural i fonamental de la societat, hi ha les respostes als grans reptes socials actuals.

¹ Advocat i secretari general de la International Federation for Family Development (IFFD).

² Project Manager IFFD.

² Cardona, Carlos. *Ética del quehacer educativo*. Edicions Rialp, 1990, p. 73.

⁴ Vegeu Catequesi 5-9 de Joan Pau II.

⁵ Benavidez, V. i Flores, R. F. (2019). “La importancia de las emociones para la neurodidáctica”. *Wimb Lu*, 14(1), 25-53. <<https://doi.org/10.15517/wl.v14i1.35935>>.

⁶ La International Federation for Family Development (IFFD) és una federació dedicada a la formació de famílies: <www.iffd.org>.